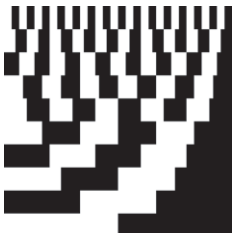

Rakennusperintö suojelun kohteena

LUKIJALLE.....	2
RAKENNUSPERINTÖ SUOJELUN KOHTEENA.....	3
RAKENNUSTEN SUOJELU.....	4
Osallistujat.....	4
Lait ja säädökset.....	5
Kaavoittaminen rakennussuojelun välineenä.....	7
Inventoinnit ja arvottamisen kriteerit.....	8
RAKENNUSPERINNÖN JA IHMISTEN HYVÄKSI.....	9
Edellytykset rakennusten säilymiselle.....	9
Ominaispiirteitä vaalivat korjaustyöt.....	10
Avustuksia omistajien tueksi.....	11
LISÄÄ TIETOA.....	12
Linkit.....	12
Kirjallisuus.....	12

Aura Kivilaakso
© Suomen rakennustaiteen museo

Alvar Aalto, Rautatalo. Kuva: SRM/Jussi Tainen

LUKIJALLE

Rakennussuojelu on aihe, joka puhuttaa aika ajoin niin päättäjiä kuin suurta yleisöäkin. Suojelukysymykset nousevat usein esiin, kun jokin julkinen tai keskeisellä paikalla sijaitseva "arvorakennus" on uhattuna. Kuitenkin myös tuntemattomammat tai tavanomaisemmat rakennukset, rakennusryhmät ja rakennetut ympäristöt voivat kuulua suojelun piiriin. Suojeltu voi olla vaikkapa oma kotitalo – vaikkei se olisi silmissämme edes kovin vanha.

Mitä rakennussuojelu on ja miten se vaikuttaa arkeemme? Ketkä suojelusta päättävät, miten ja millä perusteilla? Tämä tietopaketti johdattaa lukijan rakennussuojelun aihepiiriin. Sen tarkoitus on herättää kiinnostusta rakennettuihin ympäristöihin ja osoittaa, että rakennussuojelu on sekä järjestäytynyttä että kaikkia kansalaisia koskettavaa toimintaa. Tarkoituksena on myös esittää, etteivät suojeluarvot ole yksiselitteisiä tai helposti mitattavissa – ne perustuvat syvempiin arviointeihin, joiden kohdalla tulee huomioida niin aika, paikka kuin yhteiskunnallinen asetus.

Suomen rakennustaiteen museo on näyttely-, tieto- ja tutkimuskeskus, jonka toiminnan painopiste on maamme uudemmassa arkkitehtuurissa 1900-luvun alusta eteenpäin. Museo on asiantuntijataho, joka ei osallistu suojeluprosesseihin päättävänä osapuolena, mutta joka palvelee 1900-luvun rakennusperinnön suojelukysymyksissä niin rakennussuojeluviranomaisia, toisia asiantuntijatahoja kuin kaikkia rakennusperinnöstä kiinnostuneita. Tämä informatiivinen tietopaketti on suunnattu kaikille arkkitehtuurin käyttäjille, ja se julkaistaan osana vuoden 2010 Jokaisen Oma Ympäristö-kampanjaa (JOY).

RAKENNUSPERINTÖ SUOJELUN KOHTEENA

Rakennusperintö tai rakennettu kulttuuriympäristö on termi, joka liitetään usein iäkkäisiin rakennuksiin. Ajasta riippumattomasti rakennusperinnöllä tarkoitetaan kuitenkin kaikkia ihmisen tekemiä rakennuksia, rakennettuja alueita ja rakenteita kuten siltoja ja teitä. Rakennusten ulko- ja sisätilojen rinnalla siihen liittyy myös yhdyskuntarakenne, puistot ja puutarhat sekä monet muut rakennelmat. Kun käsitettä laajennetaan ja rinnalle liitetään vielä kulttuurimaisemat ja muinaisjäännökset, puhutaan *kulttuuriympäristöstä*.

Rakennusperinnön säilymisen perusedellytyksiä ovat jatkuva hoito ja luontevassa käytössä pysyminen. Säilymistä voidaan edesauttaa suojelupäätöksillä, mutta merkittävämpää on kuitenkin se miten rakennuskantaa kohdellaan. Siksi käyttäjien ja tavallisten kansalaisten asennoituminen on tärkeää. Rakennussuojelutyöhön osallistuu monia tahoja kuten valtio, kunnat ja kulttuuriperinnön asiantuntijat, mutta työn onnistumisessa erityisen olennaista on ympäristötietoisuuden lisääminen kansan keskuudessa. Suojelua edesauttaa siis

myös esimerkiksi ympäristökasvatus, rakennusperinnön vaalimiseen kannustaminen ja neuvontapalveluiden tarjoaminen.

Rakennusperintö on jatkuvassa vuorovaikutuksessa kanssamme ja sen käyttäjiä ovat tavalliset ihmiset. Toiminnallaan käyttäjät voivat vaikuttaa siihen kuinka esimerkiksi kaupunkikuvamme säilyy, muuttuu tai uudistuu. Osa rakennuksista ja rakennetuista ympäristöistä on suojeltu lailla tai kaavamerkinnällä, mutta paljon on myös kohteita, joiden kohdalla suojelupäätöstä ei ole. Suojelemattomallakin kohteella voi kuitenkin olla rakennustaiteellista, -historiallista, -teknistä tai kaupunkikuvallista merkitystä, minkä takia kunkin rakennuksen kohdalla tulisi aina tapauskohtaisesti pohtia sitä miten mahdolliset korjaukset, laajennukset ja muutokset tulisi toteuttaa. Harkitsemattomat korjaustoimenpiteet voivat nimittäin yllättäen muuttaa kokonaisuutta, vaikka toimenpite itsessään tuntuisikin pieneltä. Tällaiset, joskus kohtalokkaatkin virheet, voi välttää tutustumalla ennen toimintaa kohteeseen ja sen erityispiirteisiin perusteellisesti.

Rakennusperintöä arvioitaessa kannattaa huomioida, että mm. rakennuksen sijaintiin, tyyppisyyteen, ikään, rakennustekniikkaan, estetiikkaan ja kulttuurihistoriaan liittyvät erityispiirteet vaikuttavat samalla sen taloudelliseen arvoon. Vaalien kunnossa pidetty rakennus voi siis olla myös rahassa mitattuna arvokkaampi kuin esimerkiksi kohde, jossa alkuperäisiä rakennusosia on vaihdettu tyyliin sopimattomiksi. Suomessa rakennukset ja rakennelmat muodostavat liki kaksi kolmannesta kansanvarallisuudesta. Rakennetut ympäristöt ovat siis resurssi, joiden merkitystä ei tulisi unohtaa. Rakennusperintö muodostaa merkittävän osan myös kulttuurihistoriaamme ja identiteettiämme. Jotta ympäristön piirteet tunnettaisiin ja tunnistettaisiin, asiantuntijat tekevät

jatkuvasti inventointeja, joiden pohjalta ympäristöjä dokumentoidaan, arvotetaan ja tutkitaan.

Suojelun arvoiksi ymmärretään helposti ainoastaan hyvin iäkkäät rakennukset, ja ympäristöjä arvioitaessa ikäkriteeri voi myös olla arvoista painavin. Yli satavuotiaan rakennuksen suojelemisen perustelu on toki helppoa, sillä se voidaan esittää numeroin. Rakennusperintöä ovat kuitenkin kaikki ajalliset kerrokset ympärillämme. Kohde voi olla tärkeä myös esimerkiksi asemakaavahistoriallisesti tai kaupunkikuvallisesti tai se voidaan määritellä merkittäväksi kansallisella tai kansainvälisellä tasolla.

Hyvä esimerkki niin paikallisella kuin kansainvälisellä tasolla tärkeänä pidetystä, verrattain nuoresta, mutta silti suojellusta arkkitehtuurikohteesta on Pihlajamäen lähiö Helsingissä. Alue kuuluu kansainvälisesti merkittävien arkkitehtuuri- ja ympäristökohteiden valikoimaan edustavana esimerkkinä modernista, 1900-luvun jälkipuoliskon betonielementtirakentamisesta ja 1960-luvun lähiösuunnittelusta. Pihlajamäki onkin toiminut virstanpylväänä monessa: se oli paitsi maan ensimmäinen täyslementtitekniikalla toteutettu asumalähiö, myös ensimmäinen suojeltu 1960-luvun lähiö Suomessa.

Sigurd Frosterus: Vanajan kartano, Äikäälä. Kuva: SRM/ Veljekset Karhumäki Oy.

Pihlajamäen asuntoalueen lounaisosa. Kuvassa arkkitehti Lauri Silvennoisen tornitaloja. Kuva: SRM/ Simo Rista.

lältään nuorehkoikin kohteet voivat olla merkittäviä yhteiskunnan historiasta kertovia elementtejä, sillä arkkitehtuuri edustaa kulttuurikehitystä jo syntyäkseen. Nykyaikaisen rakennussuojelun tarkoituksena ei ole suojella kohteita järjestäen ikäjärjestyksessä, muttei myöskään keskittyen ainoastaan rakennustaiteellisesti tunnustettuihin teoksiin.

Tänä päivänä rakennussuojelun päämääränä on alueellisesti edustavien kokonaisuuksien suojeleminen, merkittävien arkkitehtien töiden turvaaminen ja eri rakennustyyppien esimerkkien säilyttäminen. Harvinaisuuksien rinnalla tyyppilliset ja edustavat esimerkit halutaan säilyttää siis kaikista ajallisista kerroksista ympärillämme. Suojelun avulla myös rakennuskannan luonnollista elinkaarta saadaan pidennettyä, jolloin rakentamisen kannattavuus ja mielekkyys lisääntyvät. Näiden intressien rinnalla vähintään yhtä tärkeää on turvata suojelun avulla terveellinen ja viihtyisä ympäristö kaikille kansalaisille ja säilyttää vääristymätön kuva eri aikojen rakennustaiteen kerroksista. Rakennussuojelu on siis ennen muuta ihmislähtöistä ja tarkoituksena on, että ympäristö säilyisi viihtyisänä, toimivana ja historiallisesti rikkaana myös tuleville sukupolville.

RAKENNUSTEN SUOJELU

Osallistujat

Yksittäisiä rakennuksia on suojeltu Suomessa järjestelmällisesti jo aiemminkin, mutta nykyäänkin, myös aluekokonaisuudet ja uudemman arkkitehtuurin huomioiva rakennussuojelu järjestäytyi maassa 1960-luvulla. Kaupunkirakennetta haluttiin tuolloin modernisoida, ja vuosikymmen muistetaan epämuodikkaina koettujen korttelien hävittämisestä sekä betonilähiöiden rakentamisesta. Ihanteena oli tiivis kaupunkirakenne, joka ra-

kentuisi keskustasta ja sen lähetyksillä sijaitsevista esikaupungeista. Samanaikaisesti, kun kaupunkien laidoille alkoi muodostua lähiöitä, keskusta-alueita uudistettiin vanhempaa rakennuskantaa purkaen. Hankkeet saivat kansalaiset ja museoväen aktivoitumaan sekä puolesta että vastaan. Lopulta myös kaupunkien alueita alettiin suojella historiallisina ja monumentaalisina kohteina, mistä ensimmäisenä esimerkkinä voidaan pitää Helsingin Puu-Käpylän suojelukaavaa vuodelta 1971. Keskeisen sijan suojeluaatteen kehittämisessä otti Muinaistieteellinen toimikunta (vuodesta 1972 Museovirasto), joka määritteli suojelulle jo tuolloin kansalliset tavoitteet. Rakennussuojelu oli muodostunut kansainvälisten mallien mukaan keskusjohtoiseksi.

Suomessa rakennussuojelun kenttä jakautuu viranomaisasolla museotoimen, valtion ympäristöhallinnon ja alueorganisaatioiden eli kuntien ja maakuntaliittojen kesken. Museoviranomaisilla on keskeinen rooli asiantuntijatahona, kun taas ympäristöhallinto eli ympäristöministeriö ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ent. alueelliset ympäristökeskukset) luovat edellytykset rakennusperinnön vaalimiselle tukien sellaista politiikkaa, joka edesauttaa kulttuuriarvojen huomioimista sekä aluesuunnittelussa että rakennusperinnön hoidossa. Suurin osa suojelupäätöksistä tehdään kuitenkin kunnissa kaavoituksen avulla. Näin ollen suuri osa päätöksistä tehdään paikallisesti maakuntien ja kuntien tarpeiden sekä tavoitteiden pohjalta.

Suomessa rakennussuojelun asiantuntijaviranomaisena valtakunnallisella tasolla toimiva Museovirasto on tiiviissä vuorovaikutussuhteessa alueorganisaatioiden kanssa tarjoten näille konsultointia. Alueellisia museoita ovat maakuntamuseot ja paikallismuseot ja muita alueellisia toimijoita ovat maakuntaliitot (ent. seutukaavaliitot) sekä kunta, jossa rakennussuojelusta vastaavat kaupunki- ja kuntasuunnittelijat. Kuntien toimesta laaditaan

Martti Välikangas: Käpylän puutarhakaupunki, Joukolantie 11.
Kuva: SRM/ Kari Hakli.

yleis- ja asemakaavat, joissa valtaosa suojelupäätöksistä määritellään. Kunnissa toimii myös muita viranomaisahoja kuten esimerkiksi rakennusvalvontavirastot ja rakennusvirastot, joiden tulee huomioida annetut suojelupäätökset toiminnassaan.

Viranomaisahojen kuten ELY-keskusten rinnalla suojelukeskusteluun osallistuvat myös kansalliset tahot kuten järjestöt. Paikallisina kansalaistahoina toimivat esimerkiksi lukuisat kotiseutu-, kylä- ja kaupunginosayhdistykset, jotka voivat halutessaan osallistua kantaa ottamalla niin suojelupäätösprosessiin kuin oman toimialueensa tunnetuksi tekemiseen. Valtakunnallisella tasolla arkkitehtuuriin ja rakennussuojeluun ottaa kantaa puolestaan esimerkiksi Rakennustaiteen seura. Suomalaisen toimijoiden rinnalla keskusteluun osallistuu myös muutama arvostettu kansainvälinen asiantuntijajärjestö, joiden Suomen osastot keskittyvät nimenomaan Suomen rakennusperintöön, sen suojelemiseen ja tunnetuksi tekemiseen esimerkiksi tietoa levittämällä ja ympäristöjä arvottamalla. Asiantuntijajärjestöiltä saatetaan tarvittaessa pyytää myös lausuntoa.

Koska kyse on yhteisestä hyvästä, suojeluun tulisi viranomaisien ja järjestöjen rinnalla osallistua myös käyttäjien ja kaikkien kansalaisten. Ihanne

olisi, että kukin – niin rakentajat ja rakennuttajat, omistajat kuin käyttäjät – ymmärtäisivät rakennetun ympäristön vaalimisen ja kestävä kehittäminen sekä oikeutenaan että velvollisuutenaan. Huolto ja harkiten toteutetut korjaustyöt lisäävät ympäristön viihtyvyyttä ja kestävyyttä sekä parantavat elämänlaatua. Vastuu rakennusperinnöstä ja sen vaalimisesta kuuluu meille kaikille.

Lait ja säädökset

Rakennusten suojeleminen voidaan liittää useisiin lakeihin. Perustuslain mukaan *”vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon”* (731/1999, 20§). Perustuslaissa määritelläänkin suuntaa-antavasti se, mihin rakennussuojelun tulisi ulottua – vastuun tulisi jakautua itsestäänselvyytenä kaikkien kesken eikä jäädä ainoastaan päättäjien, kaupunki- ja kuntasuunnittelijoiden tai museoviranomaisten asiaksi. Kestävää kehitystä noudattavan yhdyskuntarakenteen sekä jokaiselle hyvän ja terveellisen elinpiirin rakentamiseen ja ylläpitoon tarvitaan kaikkia.

Perustuslaki on vahva pohja suojelutyölle ja sen määrittelylle, mutta suojelupäätökset perustellaan suurimmalta osin kuitenkin muutaman muun lain nojalla. Rakennusperinnön ja rakennettujen maisemien säilymiseen vaikuttavat *maankäyttö- ja rakennuslaki* (132/1999) ja -asetus (895/1999) sekä *laki rakennusperinnön suojelemisesta* (498/2010). Uusi rakennussuojelusta säätävä laki korvasi entisen *rakennussuojelulain* (60/1985) heinäkuun alussa 2010, missä yhteydessä myös maankäyttö- ja rakennuslakia muutettiin paikoin. Kiinteiden muinaismuistoiksi luokiteltavien rakenteiden osalta sovelletaan puolestaan *muinaismuis-*

Kunnat	Museotoimi	Ympäristöhallinto	Kansalaistoimijat	Omistajat
Kuntaliitto ja kunnat: Kaupunkisuunnittelu- viranomaiset Rakennusvalvontavirastot Rakennusvirastot	Museovirasto (valtio) Maakuntamuseot Paikallismuseot	Ympäristöministeriö Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ent. alueelliset ympäristökeskukset)	Esim. Kotiseutuliitto, Rakennustaiteen seura ja kansainväliset järjestöt kuten DOCOMOMO ja ICOMOS	Kiinteistöjen omistajat
Kaavojen laatiminen, rakennus- ja toimenpideluvut, rakennusvalvonta ym.	Asiantuntijaviranomainen: lausunnot, inventoinnit, arvioinnit ym.	Suojelu lakiin rakennusperinnön suojelemisesta (ent. rakennussuojelulaki) perustuen. Kaavoitus- ja poikkeuslupa-asiat	Kolmannen sektorin voittoa tavoittelematon toiminta, jonka päämääränä on ympäristötietoisuuden lisääminen	Omistajat mm. huolehtivat omaisuutensa kunnossapidosta ja voivat tehdä kirjallisen rakennussuojeluesityksen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle

Rakennussuojeluun osallistujat. Aiheesta lisää mm. Ympäristöministeriön julkaisussa Rakennusperintöstrategia. Valtioneuvoston päätös 13.6.2001. Osamista, vastuuta ja voimavaroja rakennusperinnön hoitoon.

Arto Sipinen: Espoon kulttuurikeskuksen ulkoilmateatteri, Tapiola. Kuva: SRM/ Kari Hakli.

tolakia (295/1963), kun taas kirkkorakennusten suojelusta säädetään kirkkolaissa (1954/1993) ja laissa ortodoksisesta kirkosta (985/2006).

Varsinaiset suojelumerkinnot tehdään kuitenkin pääosin kaavoittajan pöydällä. Kaavat pohjaavat maankäyttö- ja rakennuslakiin, joka säätelee mm. alueiden kestävä kehityksen vaatimukseen perustavasta ekologisesta, taloudellisesta ja terveellisestä järjestämisestä, kaupunkikuvan ja maiseman vaalimisesta sekä korjaus- ja muutostöiden asianmukaisesta toteuttamisesta. Suurimmassa osassa suojelupäätöksiä painavin sana siis määräytyy konkreettisesti rakennuskannan ja maisemien vaalimista ohjaavan maankäyttö- ja rakennuslain mukaan, kun taas laki rakennusperinnön suojelemisesta painottaa enemmän kohteen kulttuurihistoriallisia arvoja ja sitä sovelletaan hieman toisenlaisissa kohteissa.

Laki rakennusperinnön suojelemisesta

Kuuluakseen lain rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010) piiriin, tulee rakennuksen, rakenteen, rakennusryhmän tai rakennetun alueen olla valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti merkittävä. Lain piiriin luettavat rakennukset tavallisesti myös sijaitsevat kaupunkien ja taajama-alueen eli asemakaavan ulkopuolella. Poikkeustapauksissa lakia voidaan kuitenkin soveltaa myös kaava-alueilla mikäli kohteella on huomattavaa valtakunnallista arvoa tai mikäli sen suojeleminen kaavalla ei jostain syystä muuten onnistu (2§). Maisemia tai laajempia rakennettuja alueita lailla rakennusperinnön suojelemisesta ei sen sijaan voida suojella, vaan niiden suojeleminen tapahtuu ensisijaisesti kaavoituksen avulla.

Kohteen edellytyksiä suojelun piiriin kuuluvaksi arvioidaan tarkastellen sen harvinaisuutta, tyypillisyyttä, edustavuutta, alkuperäisyyttä, historiallista todistusvoimaisuutta ja historiallista kerroksellisuutta. (8§.) Laki suojelee ”rakennuksia, rakennel-

mia, rakennusryhmiä tai rakennettuja alueita, joilla on merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen tai rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta. Suojelu voi koskea myös rakennuksen osaa, rakennuksen kiinteää sisustusta taikka muuta rakentamalla tai istuttamalla muodostettua aluetta.” (3§). Lain piiriin luettavissa kohteissa suojelu on usein kaavasuojelua kokonaisvaltaisempaa, joskin sisätilojen kattavampi suojelu on lain nojalla silti ongelmallista.

Sisätiloja suojehtaessa suojelupäätös kirjataan aina erikseen, ja se tavallisimmin kohdennetaan huonejakoon ja kiinteään sisustukseen. Sisätiloja suojehtaessa päätöksellä voidaan haluta turvata rakennuksen säilyvyys kokonaisvaltaisesti eli kohdetta lähestytään kokonaistaideteoksena mukaan lukien sen sisustukset. Suojelu voi kuitenkin koskea myös vain tiettyä osaa sisätiloissa kuten seinä- tai kattomaalausta. Olennaista kuitenkin on, että interiööri nähdään niin arvokkaana, että se halutaan valtakunnallisesti tärkeänä säilyttää. Vanhan rakennussuojelulain perusteella suojeltuja kohteita Helsingissä ovat esimerkiksi Fazerin konditoria, Rautatalo ja Olympiastadion.

Rakennussuojelusta säättävässä laissa on oma pykälänsä, jossa annetaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille oikeus kieltää ryhtyminen rakennuksen kulttuurihistorialliseen merkitystä vaarantaviin toimenpiteisiin eli vaarantamiskielto (6§). Kielto voidaan määrätä, mikäli kohde on suojeltu tai sen suojelu on vireillä. Pykälän tarkoituksena on toimia ennaltaehkäisevänä, kohteen säilymistä edistävänä tekijänä kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennusperinnön säilymisen ollessa jollakin tapaa uhattuna. Vastaavasti omistajalle voidaan lain mukaan myöntää täysi korvaus, mikäli vaarantamiskiellosta aiheutuu merkityksellistä haittaa tai vahinkoa (13§).

Alvar Aalto: Rautatalo, yksityiskohta. Kuva: SRM/ Jussi Tiainen.

Maankäyttö- ja rakennuslaki

Maankäyttö- ja rakennuslaki toimii kaavoittamisen pohjana ja ohjaa kaavoittajia työssään. Sen sisältämä teksti on helposti ymmärrettävää, joten lakia saatetaan jopa siteerata kaavoissa. Esimerkiksi suojellun rakennuksen kohdalla määräykset voivat tällaisessa tapauksessa olla hyvinkin havainnollisia. Tällä tavoin laki toimii yhdyssiteenä kansallisia ja alueellisia tavoitteita yhteen sovitettaessa.

Laki mm. velvoittaa, että ”korjaus- ja muutostyössä tulee ottaa huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet sekä rakennuksen soveltuvuus aiottuun käyttöön. Muutosten johdosta rakennuksen käyttäjien turvallisuus ei saa vaarantua eivätkä heidän terveydelliset olonsa heikentyä” (117§). Rakennustaiteen ja kaupunkikuvan vaalimisesta säädetään puolestaan, että ”Rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai

rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella” (118§).

Toisin kuin rakennussuojelulaki, maankäyttö- ja rakennuslaki suojelee myös kulttuurimaisemia ja kaupunkikuvaa. Laki mahdollistaa esimerkiksi laajemman alueen suojelemisen yleiskaavassa kansallisena kaupunkipuistona. (68§-71§.) Näin ollen lain sisältövaatimukset ulottuvat maankäytön suunnittelun kaikille tasoille. Oman lisänsä lain sisältöön tuo luku rakentamisen ja muiden toimenpiteiden luvanvaraisuudesta, jossa säädetään mm. rakennus-, toimenpide- ja purkamisluvista (125§-129§). Kaava-alueella, jonka kaavoituksessa maankäyttö- ja rakennuslakia sovelletaan, rakentaminen, rakennuksen tai rakennusosien purkaminen tai olennainen muuttaminen on siis aina luvanvaraista toimintaa.

Kaavoittaminen rakennussuojelun välineenä

Kaavoittaminen on rakennussuojelun keskeisin juridinen työväline. Kaavoihin kirjataan tarkemmat suojelumerkinnät maankäyttö- ja rakennuslain nojalla. Alueellisia arvoja painottavissa kaavoissa huomioidaan yhdyskunnan kehittymisvaatimukset sekä infrastruktuuri. Tarkoitus on nimittäin taata

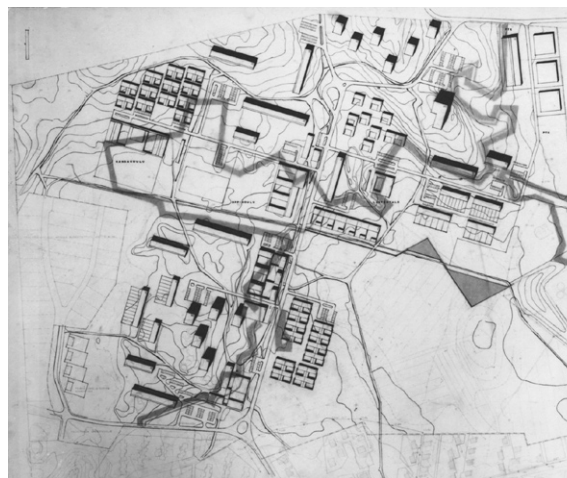
tärkeimpien historiallisten kerrostumien säilyvyys alueen kilpailukyvyistä ja kehityksestä kuitenkin tinkimättä.

Suomessa kaavoja tehdään kolmella tasolla. Maakuntaliiton laatima maakuntakaava on näistä laajin ja se kattaa nimensä mukaisesti koko maakunnan alueen. Rakennussuojelun kannalta tärkeä suunnittelumuoto on tästä askeleen rajatumpi, kunnan laatima yleiskaavoitus, jossa ei paneuduta kohteiden yksityiskohtaiseen suojelemiseen, mutta päätetään niistä tavoitteista, mitä yksityiskohtaisinten kaavojen laatimiselle asetetaan.

Yleiskaava luo koko kunnan alueella edellytykset rakennusten, rakennusryhmien ja rakennettujen ympäristöjen suojelemiselle, sillä se ohjaa tarkempaa asemakaavoitusta, jossa varsinaista suojelusta määrätään. Suojelu tai säilyttäminen voidaan huomioida yleiskaavassa sillä, ettei esitetä esimerkiksi alueiden käyttötarkoituksen muuttamista tai rakennustehon lisäämistä. Yleiskaavassa esitetään myös suosituksia alueiden kehittämiselle ja parannetaan mahdollisuuksia suojella rakennus. Osa-alueita kuten kaupunginosia koskevaa kaavaa kutsutaan puolestaan osayleiskaavaksi.

Yksityiskohtaisin kaavamuoto on asemakaava, jonka tarkoitus on luoda edellytykset terveelliselle, turvalliselle ja viihtyisälle elinympäristölle. Kulttuurihistoriallisesti, kaupunkikuvallisesti tai maisemakulttuurin kannalta arvokkaiden alueiden ja rakennusten säilyttämiseen tähtäävää asemakaavaa voidaan kutsua myös suojelukaavaksi. Kaava esitetään karttana, jota täydentävät kaavamerkinnät ja -määräykset.

Kaavassa suojeleminen tapahtuu merkinnöillä, jotka vaihtelevat hieman kaavakohtaisesti. Suojelu voidaan merkitä kirjainyhdistelmillä kuten sr, SR tai /s, ja merkinnän perään voidaan liittää myös numero suojelustatusta täsmentämään. Esimerkiksi SR-1 tarkoittaa tavallisesti valtakunnallisesti merkittäväksi määritellyä suojeltua rakennusta, kun taas SR-3 luokiteltu rakennus voi olla tärkeä kaupunkikuvallisesti. Merkintöjen tarkka sisältö aukeaa kaavaan tavallisesti liittyvästä sanallisesta osasta, jossa merkinnät selitetään perusteellisesti. Suojeltujen alueiden tai rakennusten kohdalla selitykset voivat olla hyvinkin yksityiskohtaisia: niissä voidaan määritellä esim. rakennusten julkisivumateriaalit ja -värit, kattomuoto tai -kulma sekä rakennuksen korkeus. Maankäyttö- ja rakennuslain

Säätytalon vuonna 1992 valmistuneen peruskorjauksen suunnitteli arkkitehti Vilhelm Helander. Kuva: SRM/ Senaatin diakokoelma.

Pentti Ahola: Tapiolan pohjoisen lähiön asemakaava, päivätty elokuussa 1959. Kuva: SRM.

nojalla asemakaavassa voidaan suojella myös julkisia sisätiloja.

Kaavat ohjaavat rakentajia ja rakennuslupien myöntäjiä konkreettisesti. Kaavasta poikkeaminen on puolestaan aina suurempi toimenpide, joka vaatii aikaa vieviä prosesseja sekä poikkeuslupan hakijalta että viranomaistaholta. Myös kaavoitusprosessi itsessään on pitkä ja monivaiheinen. Sen kulussa on huomioitu, että kaikilla halukkailla on mahdollisuus lausua mielipiteensä vireillä olevasta kaavasta. Kaavan laatimista koskevan aloitteen voi tehdä maanomistaja tai kaupungin eri tahot. Mikäli aloite on perusteltu ja se nähdään tarkoituksenmukaisena, käynnistyy kaavoitusprosessi osallistumis- ja arviointisuunnitelmalla. Kaavat laatii kunta ja hyväksyy tavallisesti kaupungin- tai kunnanvaltuusto.

Inventoinnit ja arvottamisen kriteerit

Maankäytön suunnittelun tueksi sekä ympäristötietoisuuden lisäämiseksi teetetään erilaisia rakennuskulttuuri-inventointeja, joiden tarkoituksena on tehostaa kulttuuriympäristön hoitoa. Keskeinen asema maan rakennuskulttuurin inventointityössä on Museovirastolla, joka tekee yhteistyötä alueellisten toimijoiden kanssa. Alueellisista inventoinneista vastaavat tavallisesti puolestaan maakuntamuseot, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä maakuntaliitot.

Inventointeja tehdään kolmella tasolla. Valtakunnalliset inventoinnit ovat näistä suurpiirteisimpiä, kun taas alueelliselta tasolta paikalliselle siirryttäessä ne käyvät aina yksityiskohtaisimmiksi. Poikkeuksen muodostavat inventoinnit, joissa keskitytään esimerkiksi tiettyyn rakennustyyppiin tai teemaan. Yksittäisestä rakennuksesta tehtyyn tutkimukseen liittyy kuntotutkimus ja se palvelee asukasta tai kiinteistön omistajaa esimerkiksi ennen korjausrakentamisen aloittamista. Yksittäi-

seen rakennukseen keskityttäessä puhutaan usein myös rakennushistoriaselvityksestä. Arvioitaessa kohteen mahdollista suojelustatusta, olennaisempia ovat kuitenkin viranomaistahon toteuttamat laajemmat (rakennuskulttuuri-)inventoinnit.

Inventointityöhön kuuluu sekä arkisto- ja kirjastoaineistoon perehtyminen että havaintojen kirjaaminen paikan päällä. Rakennuksia lähestytään laajan tietämyksen perusteella huomioiden niin kohteen rakennustaiteelliset, -tekniset kuin historialliset ominaisuudet. Lisäksi arvioidaan kohteen maisemalliset ja kulttuurihistorialliset piirteet. Inventointien tarkoitus ei ole ainoastaan luetteloida olemassa olevaa rakennuskantaa, vaan niiden kautta olisi tarkoitus lähestyä rakennusperintöä kokonaisvaltaisemmin. Hyvä inventointi kertoo havaintojen ja historiatietojen ohella myös jotakin kohteen arvoista.

Inventointien tekeminen on kehittynyt vuosikymmenten aikana, mutta rakennusten ja ympäristöjen arvoluokittelu on edelleen osin ongelmallista. Kaikkia edustavia esimerkkejä ei voi eikä

kannata suojella. Inventoijan on siksi kyettävä erittelemään, poimimaan ja yhdistämään laajempaan aiheyhteyteen arvokriteereistä tärkeimmät.

Inventoinneissa käytettävien arvoluokkien käytössä on maakohtaisia eroja. Suomessa arvot jaetaan tavallisesti kolmeen pääluokkaan eli *arkkitehtonisiin, historiallisiin ja ympäristöllisiin* arvoihin. Arvottaminen on silti aina tapauskohtaista ja siksi joskus vaikeaakin. Rakennussuojelukysymykset eivät ole absoluuttisia, minkä johdosta perusteiden määrittelemine voi olla ongelmallista. Arvottaminen pohjaakin siksi hyväksyttäviin, ei totuuteen vetoaviin kriteereihin. Perustelut elävät ajassa, niitä seurataan ja päivitetään jatkuvasti. Päätökset syntyvät tiukan harkinnan tuloksena. Tarkoituksenmukaista ei nimittäin ole sekään, jos suojelupäätösten teho liiallisesta suojelemisesta heikkenee. Rakennussuojelun pitää siis olla suunnitelmallista ja rationaalista – vaikka ympäristöihin liittyy myös voimakkaita tunnearvoja, on rakennussuojelu silti toteutettava aina järkipäisesti.

Arvottaminen. Painoarvojen antaminen rakennusten piirteille erilaisten kriteerien eli ominaisuuksien ja tunnusmerkkien avulla. Käytettyjä kriteerejä ovat esimerkiksi tyypillisuus, harvinaisuus, kulttuurihistorialliset kerrokset, säilyneisyys ja alkuperäisyys.

Inventointi. Suunnittelun ja tutkimuksen pohjaksi tehtävä kartoitus olemassa olevasta rakennuskannasta tai ympäristöistä. Inventointi voidaan rajata alueellisesti tai esimerkiksi rakennushistorian, rakennustyyppin tai suunnittelijan mukaan.

Rakennushistoriaselvitys. Rakennuksesta tai laajemmasta rakennetusta kokonaisuudesta tehty historiallinen selvitys, josta ilmenee mm. kohteen historia, tehdyt muutokset ja fyysinen olemus kuten käytetyt rakennusmateriaalit ja -tekniikat. (Myös rakennushistoriallinen selvitys, rakennushistorian selvitys)

Rakennusinventointi. Ks. inventointi.

Selvitystöistä käytettäviä nimityksiä. Lisää kulttuuriympäristöön liittyvistä käsitteistä: http://www.rakennusperinto.fi/muuta_sisaltoa/kasitteisto/

Arkkitehtoniset arvot. Kohteen rakennushistorialliset ja rakennustaiteelliset arvot.

Historialliset arvot. Kohteen liittyminen mm. sivistys- tai taloushistoriaan.

Ympäristölliset arvot. Kohteen liittyminen kaupunkikuvaan tai maisemaan.

Suomessa inventoinneissa käytettävät arvot jaetaan tavallisesti kolmeen pääluokkaan. Lisää arvoista mm. Tuominen, Laura 1992. 1900-luvun rakennusperintö. Luettelointi- ja suojelukysymyksiä.

RAKENNUSPERINNÖN JA IHMISTEN HYVÄKSI

Edellytykset rakennusten säilymiselle

Rakennussuojelulla pyritään turvaamaan ympäristön yhtenäisyys ja toisaalta ajallinen kerroksellisuus. Tarkoituksena on kehittää yhdyskuntaa siten, että se rakentuu viihtyisistä, terveellisistä ja eri aikatasoja sisältävistä osakokonaisuuksista. Suojelu tuo kulttuuriin jatkuvuutta. Toisinaan työ yhdistetään kuitenkin vanhoillisuuteen ja se nähdään uuden kehitystä jarruttavana tekijänä.

Rakennussuojeluun onkin joskus liitetty negatiivisessa sävyssä termi "museoiminen". Tarkoitus ei kuitenkaan ole rakentaa kaupungista tai maisemasta pysähtynyttä tilaa, jossa muutokset ovat kiellettyjä tai epätoivottuja. Esimerkiksi rakennusten säilymiselle yksi tärkeimmistä perusedellytyksistä on käytössä säilyminen, mikä tarkoittaa, että kohteen on mukauduttava myös

ajassa ja käyttäjäkunnassa tapahtuviin muutoksiin. Rakennuskannan tulee siis pysyä käyttökelpoisena, jotta sen suojeleminen kannattaa. Tyhjilleen jäänyt rakennus rappeutuu ennen pitkää, altistuu ilkvallalle ja se usein lopulta tuhoutuu. Kun rakennus säilyy mielekkäässä käytössä, sitä todennäköisesti myös huolletaan ja sitä suvaitaan naapurustonkin keskuudessa. Ihanteellisinta on, jos rakennus pysyy käytössä niin, että sen alkuperäinen käyttötarkoitus säilyy eli arkkitehtuuri palvelee juuri sitä tarkoitusta, johon se on alunperin suunniteltu. Mikäli alkuperäiseen toimintaan ei enää löydy uusia käyttäjiä, voidaan rakennukselle tehdä käyttötarkoituksenmuutos, joka muuttaa niin kohteen luonnetta kuin sen rakenteitakin. Tällainen radikaali menettely voi tulla kyseeseen esimerkiksi teollisuusrakennuksien kohdalla, joissa alkuperäinen toiminta on kokonaan päättynyt.

Esimerkiksi Lapuan vanha patruunatehdas on kohde, jossa autioitunut tehdasmiljöö otettiin

uudelleen käyttöön onnistuneesti. Kun tyhjiillään ollut kunnan ostama tehdasalue suunniteltiin 1990-luvulla kulttuuripalveluiden käyttöön, pyrittiin eri ikäisten tehdasrakennusten, joista vanhimmat ovat 1910-luvulta, julkisivut säilyttämään mahdollisimman pitkälti alkuperäisessä asussaan. Myös sisätilat suunniteltiin siten, että niissä säilyisi vanhojen tehdassalien tunnelma. Alueella 1990-luvulta lähtien toiminut kaupungin kulttuurikeskus saatiin silti vastaamaan nykyaikaisin tarpeita. Harkiten toteutetun suunnittelutyön avulla monet aikatasot kyettiin huomioimaan niin, että kokonaisuudesta muodostui toimiva.

Rakennuskannan käytössä pysyminen kuuluu myös valtion intresseihin. Suojeltujen kiinteistöjen omistajia tuetaan siksi sekä tietoa tarjoamalla että taloudellisesti. Kohteen korjaaminen ja pienet muutokset ovat suotavia, mutta avustusta saadakseen ne on toteutettava asianmukaisesti tuntien alkuperäiset rakenteet, materiaalit ja tekniset järjestelmät sekä valitsemalla kohteen alkuperäistä olemusta kunnioittava korjaustapa. Tärkeintä on siis sopeuttaa tehty toimenpiteet olemassa oleviin ratkaisuihin.

Rakennusten säilymistä on edistänyt se, kun myös aluesuunnittelussa on omaksuttu suunnitelu vanhan rakennuskannan ehdoilla. On ymmärretty, että mikäli alueesta halutaan ajallisesti jatkuva, on uuden suunnittelussa hyödynnettävä jo olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta. Historialliset kerrostumat vaikuttavat myös uudisrakennuksiin ja niiden luonteeseen. Väärään ympäristöön asetettu uudenaikainen rakennus voi menettää merkityksensä historiallisessa miljöössä, vaikka se olisi arkkitehtonisesti korkealuokkainenkin. Vastaavasti uusi rakennus voi väärin sijoiteltuna tuhota historiallisen ympäristökokonaisuuden. Onnistunut täydennysrakentaminen asettuu kaupunkikuvaan, silhuettiin tai maisemaan. Ympä-

Helsingin yliopiston kirjasto, nykyinen kansalliskirjasto, on lukuisista korjaus- ja muutostöistä huolimatta säilynyt alkuperäisessä kirjastokäytössä 1840-luvulta lähtien. Kuva: SRM/ Jussi Tiainen

Tieteiden talon muutos- ja korjaustöissä tasapainoitiin "vanhojen arvojen ja uusien vaatimusten" välillä. Kuva: SRM/ Senaatin diakokoelma.

ristöön asettuminen ei kuitenkaan merkitse sitä, että täydennysrakentamisen tulee olla samanlais- ta vanhan rakennuskannan kanssa. Päinvastoin, kun uudet rakennukset tai laajennukset erottuvat ympäristöstään, katsoja voi helpommin tunnistaa missä uusi alkaa ja vanha loppuu. Uudet raken- nukset voivat parhaimmillaan osoittautua alueen kehittymisen kannalta myös positiivisiksi elemen- teiksi.

Ominaispiirteitä vaalivat korjaustyöt

Korjaus- ja muutostyömenpiteitä tehtäessä raken- nuksen ominaisluonteen ja -piirteiden vaalimisen kannalta tärkeää on uusien ratkaisujen mukaut- taminen kohteen alkuperäiseen ilmeeseen, mikä pätee niin rakennusratkaisuissa kuin materiaali- valinnoissakin. Rakennuksen toiminnallisuutta nykyaikaistavat korjaustyömenpiteet alkuperäisin menetelmin voivat olla toisinaan kuitenkin mah- dottomia. Uudistuneet rakentamismääräykset voivat vaatia esimerkiksi ilmanvaihtojärjestelmäl-

tä tai rakennuksen energiatehokkuudelta sellai- sia muutoksia, joiden toteuttaminen perinteisin menetelmin ei onnistu. Näissä tapauksissa onkin keskityttävä tarkoin pohtimaan millaiset uudet valinnat asettuvat vanhaan rakenteeseen sitä visuaalisesti ja teknisesti mahdollisimman vähän rasittamatta.

Korjausrakennettaessa olisi muistettava, että huoltovapaita rakennuksia ei ole. Markkinoilla liikkuu runsaasti uusia rakennusmateriaaleja ja rakenneteknisiä ratkaisuja, joiden käytöstä ei ole kokemusta eikä kestävydestä takuuta. Kor- jaaminen perinteisin menetelmin on usein sekä turvallisempaa että halvempaa. Esimerkiksi pin- takäsittelyä valittaessa tulee olla erityisen tarkka. Nykyaikainen tarjonta on kyltymätön, ja asiakkaille tarjotaan usein trendikkäitä ratkaisuja, jotka eivät kuitenkaan sovellu kohteeseen. Varmempaa on siis valita alkuperäinen tai mahdollisimman alkuperäi- sen kaltainen ratkaisu – myös värisävyjä ajatellen. Rakennusteollisuuden ja arkkitehtuurin harrastaji- en intressit eivät aina kohtaa, jolloin sijaikärsijäksi joutuu valitettavan usein rakennuksen omistaja tai käyttäjä.

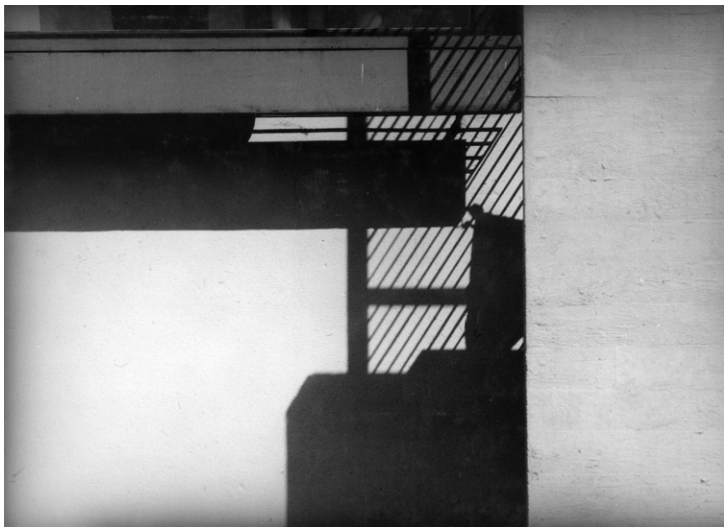
Ilmeen piristäminen ei aina tarkoita uutta väriä tai vaihdettua rakennusosaa. Ulkoasu kohentuu usein huomattavasti pelkällä puhdistuksella tai entistävällä korjaamisella. Toisekseen korjaustöitä voidaan viivyttää, jos rakennusta jatkuvasti huol- letaan ja ylläpidetään. Rakennus kuluu ja rapistuu väistämättä, mutta aina sitä hitaammin mitä tun- nollisemmin sen kunnosta jaksetaan huolehtia.

Raja korjausrakentamisen ja uudisrakenta- misen välillä kulkee lähinnä siinä, että korjaus- rakentaminen toteutetaan vanhan rakennuksen sanelemana eli tuntien vanhassa rakennuksessa käytetyt materiaalit ja hyödyntäen niitä korjaus- työssä. Korjausrakentamisen päämääränä on kohteen säilyttäminen ja termillä viitataan yleises-

ti ottaen toimenpiteitä, joilla rakennusta pyritään ylläpitämään tai joiden tarkoituksena on parantaa rakennuksen toimintakelpoisuutta. Korjausraken- taminen tarkoittaa siis esimerkiksi remontointia, entisöintiä ja peruskorjauksia. Radikaalimpiin toimenpiteisiin luetaan puolestaan käyttötär- koituksenmuutos, joka sekin voidaan silti lukea korjausrakentamiseksi, mikäli muutos toteutetaan vanhan rakennuksen ehdoilla.

Suojellulla alueella tavallisesti velvoitetaan maankäyttö- ja rakennuslain nojalla sellaisiin huolto- ja kunnostustyömenpiteisiin, joissa alkupe- räisiä ominaispiirteitä ei turmella. Laaja-alaisem- pia käyttötarkoituksenmuutoksia viranomaiset puoltavat vain harvoin. Asukkaan tai käyttäjän kannattaakin siis aina selvittää mitä asemakaa- vassa sanotaan. Kaavamerkinnot voivat olla hyvinkin tarkkasanaisia, jolloin niiden avulla suun- nittelussa pääsee pitkälle. Konsultointia voi hakea myös oman kunnan rakennussuojeluviranomaisilta kuten maakuntamuseolta.

Pienet muutokset saattavat vaikuttaa esimerkiksi varjojen muodostumiseen oleellisesti. Kuva: SRM/ Pertti Ingervo.

Arkkitehti Aarne Ervin 1940- ja 1950-lukujen vaihteessa suunnitteleman As Oy Martinpuiston porrashuone toukokuussa 2009. Kuva: SRM/ Mari Mäkiö.

Dokumentointi. Restaurointi- ja inventointiprosessin osa, missä kohteen fyysisiä ominaisuuksia tallennetaan mm. mittaamalla ja näytteiden avulla.

Konservointi. Säilyttävä toiminta, jonka tarkoituksena on turvata yhteisen kulttuuriperinnön säilyminen tuleville sukupolville. Konservoinnin eri asteita ovat esim. tutkimus, ennalta ehkäisevä konservointi, konservointitoimenpiteet ja dokumentointi.

Korjausrakentaminen. Olemassa olevan rakennuksen kunnostaminen tai parantaminen. Myös käyttötarkoituksen muutos tai vanhan rakenteen korvaaminen uudella luetaan korjausrakentamiseksi, joskin laajennustyöt luetaan uudisrakentamisen piiriin.

Peruskorjaus. Laaja kunnostusprojekti, jolla rakennuksen rapistunut kunto pyritään palauttamaan aikaisemmalle tasolle.

Perusparannus. Kohteen kunnon ja laatutason olennainen parantaminen.

Rekonstruointi. Rakennuksen tai rakennusosan uudelleen rakentaminen vanhan mallin mukaan.

Restaurointi. Entistäminen tai ennallistaminen. Kohteen palauttaminen aiempaan ulkonäköönsä.

Saneeraus. Laaja kunnostus- ja korjausprojekti, joka toteutetaan kertaluonteisena projektina, ja jossa vanhoja rakenteita saatetaan modernisoida.

Erilaisten korjaustöiden nimityksiä. Tikka, Raimo & Turpeinen, Juhani (toim. 2003). Arvot ja korjausrakentaminen.

Avustuksia omistajien tueksi

Kiinteistön omistaja kantaa aina täyden vastuun omaisuutensa kunnossapidosta ja korjaamisesta. Rakennuksen ylläpito voi vaatia toisinaan suurtaakin taloudellista panosta. Valtio ja kunnat tukevat vanhan rakennuskannan korjaamista mm. jakamalla avustuksia rakennusperinnön entistämiseen ja kunnossapitoon. Lisäksi on olemassa avustuksia mm. seuraintalojen kunnostukseen. Pääasiassa rakennusten omistajille tarkoitettuja avustuksia haetaan määräaikaan mennessä ja jakajatahojen antamien ohjeiden mukaan.

Korjausavustuksia jaetaan eniten alueellisten ympäristökeskusten, kuntien ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) toimesta. Kuntien ja ARA:n välillä on keskinäinen työjako, jolla ne jaka-

vat rakennusten korjaus-, energia- ja terveyshaittaavustuksia. Suojeltuja kohteita ja rakennusperintöä varten on omat avustuksensa, joiden tarkoituksena on tukea rakennusperinnön hoitoa ja vaalimista myös käyttäjien keskuudessa.

Alueellisten ympäristökeskusten jakamat avustukset myönnetään kaavalla suojeltuihin rakennuksiin, maisemallisesti tai kulttuurihistoriallisesti merkittäviin kohteisiin, kaupunkipuistossa sijaitseviin kohteisiin sekä muihin kulttuurihistoriallisesti merkittäviin rakennuksiin. Museoviraston jakamat entistämisavustukset myönnetään puolestaan kulttuurihistoriallisesti merkittävälle rakennuksille, jotka ovat valtakunnallisesti merkittäviä ja joissa toteutettavat restaurointityöt ovat vaativia.

Kulttuurihistoriallisesti merkittävien kohteiden hoitoon ja korjaamiseen myönnettyjen avustusten ehtona on tavallisesti rakennuksen ominaisluonteen ja historiallisen aitouden säilyttäminen, millä tarkoitetaan, että valitut korjausmenetelmät valitaan suosimalla perinteisiä ja alkuperäisiä

materiaaleja ja rakennustapoja. Korjaukset tulisivatkin tehdä mahdollisimman pienin muutoksin. Suositus ulottuu myös rakennusosiin kuten saranoihin ja vetimiin – korjattaessa pitäisi välttää rakennusosien tarpeetonta uusimista ja vaihtaa ainoastaan käyttökelvoton osa.

Viranomaiset pyrkivät alati helpottamaan rakennusperinnön hoitoa aktiivisella tutkimus- ja tiedotustyöllä. Suojeltujen rakennusten omistajien tukena toimivat avustusten rinnalla näin ollen myös inventoinnit, oppaat, korjaustapaohjeet ja monet muut palvelut. Hoitoa tuetaan, jotta rakennusperintömme olisi mahdollisimman monien nautittavissa. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuskannan vaaliminen palvelee pitkällä tähtäimellä paitsi perinnepolitiikkaa, se kannattaa myös taloudellisesti. On rikkaus, että rakennusperintömme käsittää monia historiallisia kerroksia. Ennen muuta rakennussuojelusta hyötyy kuitenkin käyttäjäkunta – niin kulttuurisesti, toiminnallisesti kuin taloudellisestikin.

Erik Bryggman: As. Oy Atrium, Turku. Kuva: SRM/ Kari Hakli.

Lisää tietoa

Tiedon metsästäminen voi olla työlästä, jos ei tarkkaan tiedä mistä etsiminen kannattaa aloittaa. Sama pätee korjausrakentamiseen – toisinaan kohteeseen sopivien menetelmien valitseminen on vaikeaa runsaudenpulasta kärsivän tarjonnan keskellä. Siksi suunnitteluun kannattaa varata aikaa. Hyvin suunniteltu korjausurakka on jo puoliksi tehty.

Oman alueen rakennusinventointeja voi kysellä maakuntamuseoista, joista osataan myös tavallisesti ohjata tiedonhaussa eteenpäin. Maakunta-

museoiden rakennustutkijat tuntevat toiminta-alueensa rakennuskannan ja voivat neuvoa yksityisiä rakentajia korjausrakentamisprojektia suunniteltaessa. Suomessa on kattava arkistolaitos, ja maakunta-arkistot tarjoavat runsaasti asiakirjatietoa myös rakennusten historiaan liittyen. Arkisto- ja museopalveluita on eritelty kattavasti Suomen rakennustaiteen museon julkaisemassa teoksessa *Mistä tietoa rakennuksen historiasta? Lähdeopas ammattilaisille ja asianharrastajille*.

Kaavatilanteeseen ja kiinteistörekisteriin liittyvää tietoa kannattaa kysyä kunnan taholta. Kuntien

kiinteistö- ja kaupunkisuunnitteluviranomaiset osaavat tavallisesti neuvoa rakennusten nykytilanteeseen liittyvissä kysymyksissä. Historialliset aineiston kerätään puolestaan yleensä kaupunkien arkistoihin. Esimerkiksi Helsingissä kaupunginarkisto on osa Helsingin kaupungin Tietokeskusta.

Korjausrakentajan avuksi on eri puolilla maata perustettu korjausrakentamiskeskuksia (ks. linkit). Näissä entisöintiin ja rakennuskulttuurin vaalimiseen erikoistuneissa keskuksissa tarjotaan asiakkaille sekä tietoa että perinteisiä rakennusmateriaaleja.

Suunnitteluun kannattaa varata aikaa. Esimerkiksi rappukäytävien kunnostus kannattaa aloittaa teettämällä ammattilaisella väritutkimus. Kuva: SRM/ Karina Kurz.

Linkit:

- Arkistolaitos www.arkisto.fi
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus www.ara.fi
- Maailmanperintökohteet Suomessa. Museovirasto www.nba.fi/fi/maailmanperintokohteet
- Museovirasto www.nba.fi/fi/rakennusperinto
- Rakennusperinteen ystävät ry. www.tuuma.net/index.php
- Rakennusperintö.fi www.rakennusperinto.fi
- Rakennustaiteen seura www.rakennustaiteenseura.fi
- Suomen rakennustaiteen museo www.mfa.fi
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt RKY. Museovirasto www.rky.fi
- Valtion säädöstietopankki. Oikeusministeriö & Edita www.finlex.fi
- Valtion ympäristöhallinto www.ymparisto.fi

Korjausrakentamiskeskuksia

- Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastu, Lapinlahti www.lastu.fi
- Curatio Turunmaan korjausrakentamisyhdistys r.y., Parainen www.curatio.parnet.fi
- Etelä-Pohjanmaan Rakennuskulttuurikeskus Herrala, Ilmajoki www.ilmajoki.fi/herrala
- Länsirannikon rakennuskliniikka, Mynämäki www.lsktol.fi/html/rakennuskliniikka
- Metsäkylän navetta, Hattula www.metsankylannavetta.fi
- Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus PORA, Oulu www.ouka.fi/pora
- Pro Uusiokeskus ry., Porvoo <http://personal.inet.fi/ylhdistys/uusiokeskus/index.htm>
- Rakennuskulttuuritalo Toivo ja Korsmanin talo, Pori www.pori.fi/smu/toivo
- Rakennusperintökeskus Treeva, Sastamala www.treevanetti.net
- Stundars museum och kulturcentrum, Mustasaari www.stundars.fi
- Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskus Tammela www.oldrauma.fi/tammela1.html

Kirjallisuus

- Kairamo, Maija & al. (toim. 2002). *Docomomo. Modernismin merkkiteoksia Suomen arkkitehtuurissa*. Helsinki: Docomomo Suomi-Finland ry. – Alvar Aalto Akatemia – Suomen rakennustaiteen museo.
- Korpelainen, Heini (toim. 1999) *Suomen arkkitehtuuripoliittikka - Valtioneuvoston arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 17.12.1998*. Porvoo: Taiteen keskustoimikunta ja opetusministeriö.
- Köykkä, Sirpa (toim. 2000). *Rakennusperintö ja paikallisuus*. Artikkeleita. Tampere: TTKK.
- Lahti, Juhana; Rauske, Eija; Tuomi, Timo & Paatero, Kristiina (toim. 2003) *Mistä tietoa rakennuksen historiasta? Lähdeopas ammattilaisille ja asianharrastajille*. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo.
- Nikula, Riitta (2004). *Rakennetun ympäristön arvoista*. Teoksessa: *Rakennusperinnön tulevaisuus. Puheenvuoroja teemavuoden aiheista*. Tampere: Ympäristöministeriö ja Rakennustieto Oy. 6-9.
- *Rakennusperintöstrategia*. Valtioneuvoston päätös 13.6.2001. Osaamista, vastuuta ja voimavaroja rakennusperinnön hoitoon (2001). Helsinki: Ympäristöministeriö.
- *Rakennusten säilyttäminen kaavoituksessa ja rakentamisessa*. Sisäasiainministeriön kaavoitus- ja rakennusosasto, Kaavoitusohjeita 2/1977.
- Suonto, Yrjö (1995). *Varjele modernia! Modernin arkkitehtuurin ominaispiirteiden säilyttämisen puolesta rakennuksia korjattaessa*. Helsinki: Rakennustaiteen seura.
- Tikka, Raimo & Turpeinen, Juhani (toim. 2003). *Arvot ja korjausrakentaminen*. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus.
- Tuominen, Laura (2004). "Museoiminen metaforana ja rakennuskriittisenä argumenttina". Teoksessa: Kirsi Saarikangas & Hanne Wikström (toim.). *Rakkaudesta kaupunkiin - For Love of the City. Taidehistoriallisia tutkimuksia* 28. Helsinki: Taidehistorian seura.
- Tuominen, Laura (1992). *1900-luvun rakennusperintö. Luettelointi- ja suojelukysymyksiä*. Ympäristöministeriö, Kaavoitus- ja rakennusosasto, Selvitys 8/1992. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Tuomi-Nikula, Outi & Karhunen, Eeva (toim. 2007). *Kotina suojeltu talo. Arkea, elämää ja suojelua Suomessa ja Saksassa*. Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII. Pori: Turun yliopisto.